

De Drentse Schone L.E.I.

Een studie naar Succes- en Faalfactoren van
Lokale Energie Initiatieven in Drenthe

Colofon

Groningen, oktober 2017

dr. Carina Wiekens & drs. Lynette Germes

Lectoraat Communication, Behaviour & The Sustainable Society

Centre of Expertise Energy

Hanzehogeschool Groningen

In deze uitgave staat onderzoek beschreven dat uitgevoerd is in opdracht van de provincie Drenthe. De publicatie mag gedeeld worden en teksten uit de publicatie mogen voor onderwijs- en onderzoeksdoeleinden gebruikt worden (beeldmateriaal niet) mits er correcte verwijzing naar de publicatie plaatsvindt. Correcte verwijzing naar deze publicatie is als volgt:

Wiekens, C. J., & Germes, L. A. M. H. (2017). De Drentse Schone L.E.I.: Een studie naar succes- en faalfactoren van Lokale Energie Initiatieven in Drenthe. Assen/Groningen: Provincie Drenthe/Hanzehogeschool Groningen.

De Drentse Schone L.E.I.

Een studie naar Succes- en Faalfactoren van
Lokale Energie Initiatieven in Drenthe

Inhoud

Inleiding De Drentse Schone L.E.I.	5
Onderzoek naar de Drentse Schone L.E.I.	7
De Drentse Lokale Energietransitie in een bredere context	10
De Drentse Lokale Energietransitie in een landelijke context	10
De Drentse Lokale Energietransitie in de noordelijke context	12
De Drentse Schone L.E.I.	18
Ontstaan van de initiatieven	18
Motieven van deelnemers	20
De directe aanleiding	22
De start	23
Doelen	24
Levensloop van de initiatieven	25
Succes- en faalfactoren	27
Sociale netwerk van initiatieven	28
Verhalen van Drentse Energie Initiatieven	29
Energiecoöperatie NoordseVeld	31
Drentse Koepel Energie Initiatieven	33
Groene Kerk Assen	35
Buurkracht Lariks-Zuid	38
Conclusie en toekomstplannen	40
Energiewerkplaats Drenthe	41
Toekomstplannen	41

"Hoe kunnen we in onze
energievraag blijvend voorzien,
zonder toekomstige generaties
met de negatieve gevolgen
ervan op te zadelen?"

Inleiding De Drentse Schone L.E.I.

In zekere zin is “met een schone lei beginnen” precies wat initiatiefnemers van Lokale Energie Initiatieven doen. Niet gehinderd door gedachten over “hoe het hoort”, door de structuren die in het verleden opgebouwd zijn en vaak met weinig ervaring in de energiewereld, bedenken ze antwoorden op een van de grootste vraagstukken op dit moment:

Hoe kunnen we in onze energievraag blijvend voorzien, zonder toekomstige generaties met de negatieve gevolgen ervan op te zadelen?

In deze uitgave vindt u antwoorden waarmee Lokale Energie Initiatieven in Drenthe komen. Aan de ene kant vindt u de successen die de initiatieven boeken en aan de andere kant de (nog) niet zo succesvolle verhalen. Beide kanten horen bij een transitie: Nieuwe ideeën kunnen direct leiden tot mooie resultaten en innovatie, maar er kan ook frictie ontstaan, bijvoorbeeld op het moment dat nieuwe ideeën niet voldoende gedeeld worden door anderen of op het moment dat ze niet verenigbaar zijn met bestaande ideeën. Wat bereiken de initiatieven? Wat is succesvol en wat niet? Een antwoord op deze vragen biedt inzicht in de impact die de Lokale Energie Initiatieven kunnen hebben op het verduurzamen van Drenthe.

Lokale Energie Initiatieven vatten we in deze uitgave breed op: Het betreffen zowel initiatieven waarin men zich richt op het besparen en het lokaal opwekken van energie, als initiatieven waarin men zich richt op andere aspecten van duurzaamheid en het verlagen van de CO₂-footprint. Omdat initiatieven vaak gedurende hun bestaan meerdere projecten oppakken, hebben we ervoor gekozen om ook initiatieven in het onderzoek mee te nemen waarin energie op het moment van onderzoek een ondergeschikte of wellicht nog geen (directe) rol speelt. Voorbeelden van initiatieven waarin men zich op duurzaamheid in bredere zin richt, zijn het vervaardigen en aanbieden van lokale producten, initiatieven gericht op het beter omgaan met de natuur en het regelen van (gezamenlijk) vervoer.

In het onderzoek staan alleen initiatieven centraal die door burgers van Drenthe bedacht of overgenomen zijn. Hiermee sluiten we initiatieven van ondernemers en de overheid uit, tenzij deze initiatieven overgenomen zijn door burgers. Initiatieven die door de overheid geïnitieerd zijn en waar burgers bij betrokken worden, maar waarbij de overheid aan het roer blijft, vallen niet onder lokale initiatieven. Is de overheid slechts initiatiefnemer en ligt de uitvoering primair bij burgers, dan wordt het initiatief wél als lokaal initiatief in dit onderzoek opgenomen.

DIT

De Drentse Lokale Energie Initiatieven zijn in kaart gebracht in opdracht van de provincie Drenthe. Het onderzoek valt onder “Drenthe in Transitie”, afgekort DIT. DIT is een initiatief van de provincie Drenthe en de 12 Drentse gemeenten en staat voor de gezamenlijke zoektocht naar een energieneutrale provincie. Uitgangspunt in DIT is de gedachte dat een duurzame provincie alleen bereikt kan worden wanneer de route er naartoe gezamenlijk bepaald en gevolgd wordt. Om tot deze gezamenlijke route te komen, is het van belang om er zoveel mogelijk deelnemers (inwoners, bedrijven, overheid) bij te betrekken en om de verbinding te leggen met bestaande initiatieven. Met dit onderzoek maken we een stap met het in beeld brengen van bestaande burgerinitiatieven en de bijdrage die deze initiatieven kunnen leveren aan het bereiken van een energieneutrale provincie.

Drenthe In Transitie

www.ditenergie.nl

Bedankt!

Het onderzoek dat in deze uitgave centraal staat, is uitgevoerd door onderzoekers van het Kenniscentrum Energie van de Hanzehogeschool Groningen. Samen met verschillende organisaties hebben zij de lokale energie transitie in Drenthe in beeld gebracht. Met name de Natuur en Milieufederatie Drenthe heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de totstandkoming van deze uitgave en de auteurs zijn Christiaan Teule veel dank verschuldigd voor het aanleveren van contactgegevens van initiatieven en het meedenken over de inhoud van het onderzoek.

Ook andere organisaties die het helpen van lokale initiatieven tot hun takenpakket beschouwen, hebben een bijdrage geleverd aan dit onderzoek. Onze dank gaat uit naar Jaap Hoeksema van Noordelijk Lokaal Duurzaam, Djoera Eerland en Marjan Hendriks van Buurkracht (een initiatief van Enexis Groep), en verschillende betrokkenen van de Drentse Koepel Energie-Initiatieven (Drentse KEI). Bij dezen willen we ook de student-onderzoekers Hanna Rots, Julia Spoelstra, Nina Schimmel, Elina Coerts, Regina Liest en Elyne Smit, en docent-onderzoeker Meiny Visscher bedanken voor het afnemen van interviews en het transcriberen en categoriseren van de antwoorden. Tot slot willen we uiteraard alle initiatiefnemers bedanken die ons uitgebreid te woord hebben willen staan. Met deze uitgave hopen we jullie ervaringen en de initiatieven die jullie opgericht hebben, recht te doen.

Onderzoek naar de Drentse Schone L.E.I.

Het onderzoek naar de Lokale Energie Initiatieven in Drenthe heeft plaatsgevonden in de periode van mei 2015 tot en met maart 2017. Om de onderzoeksvragen (zie kader) te kunnen beantwoorden, is een combinatie uitgevoerd van deskresearch, gesprekken met sleutelfiguren en het afnemen van interviews en vragenlijsten onder initiatiefnemers.

Onderzoeksvragen Drentse L.E.I.:

1. De eerste onderzoeksvragen hebben betrekking op het verkrijgen van een overzicht van de Lokale Initiatieven in Drenthe. Vragen die hierbij horen, zijn onder andere:
  - Hoeveel initiatieven zijn er gestart?
  - Waar zijn ze gestart?
  - Welke doelen worden er met de initiatieven nagestreefd?
  - Hoeveel mensen zijn erbij betrokken?
  - Met wie hebben de initiatieven contact?
2. De tweede groep onderzoeksvragen heeft betrekking op het verkrijgen van een beeld van de initiatiefnemers. Vragen die hierbij horen, zijn onder andere:
  - Wat zijn de beweegredenen van de initiatiefnemers?
  - Wat is de achtergrond van de initiatiefnemers?
  - Wat zijn de kenmerken van mensen die een Lokaal Energie Initiatief starten?
3. De derde groep bevat vragen die leiden tot een inschatting van de (mogelijke) impact van de Lokale Energie Initiatieven. Vragen die daarbij horen, zijn onder andere:
  - Wat wordt er met de initiatieven bereikt?
  - Wat zijn factoren die leiden tot “succes”?
  - Wat zijn factoren die leiden tot “falen”?

Het deskresearch bestond uit het bestuderen van eerdere onderzoeken over lokale energie initiatieven (bijvoorbeeld de rapporten van ECN en HIER opgewekt) en het raadplegen van de websites van ondersteunende organisaties als de Natuur en Milieufederatie Drenthe, Buurkracht, Kerk in Actie (Groene Kerken), de Drentse KEI, Noordelijk Lokaal Duurzaam, gemeenten en de provincie. Hiernaast hebben we een Google-search verricht met sleutelwoorden als “duurzaamheid”, “duurzaam initiatief”, “energie initiatief”, “lokaal initiatief”, “duurzaam dorp”. “duurzame vereniging” (en varianten hiervan met “groen”) in combinatie met “Drenthe”. Met behulp van het deskresearch hebben we initiatieven kunnen opsporen en de eerste informatie over de initiatieven verkregen.

Vervolgens hebben we enkele gesprekken met sleutelfiguren gevoerd. Dit zijn personen die bij organisaties werken die een bijdrage leveren aan het ondersteunen van initiatieven. Specifiek hebben we meerdere gesprekken met de Natuur en Milieufederatie Drenthe gevoerd en gesprekken met Buurkracht, de Drentse KEI en Noordelijk Lokaal Duurzaam. Deze gesprekken hebben, aangevuld met de informatie uit het deskresearch, geleid tot het eerste overzicht van alle initiatieven in Drenthe. Tijdens de interviews verwezen initiatiefnemers ons naar nieuwe initiatieven en gaandeweg is de lijst daardoor verder uitgebreid.

Zodra we van de initiatiefnemers contactgegevens hadden, mailden of belden we deze mensen met het verzoek om een interview te mogen afnemen. Het betrof een semi-structureerd interview dat we in de meeste gevallen telefonisch afgenomen hebben (in een enkel geval zijn de interviewers persoonlijk bij initiatiefnemers langsgegaan).

Het uitgangspunt was dat de interviews maximaal 20 minuten in beslag zouden nemen. Echter, na enkele interviews bleek dat als de tijd niet heel strak gehanteerd werd, de interviews veel langer duurden dan ingeschat was. Na overleg met de opdrachtgever is besloten om de initiatiefnemers hun volledige verhaal te laten vertellen en de tijd niet strak te hanteren. Dit had als gevolg dat de planning (van oorspronkelijk 9 maanden) uitliep, zowel door de extra tijd die nodig was om de interviews af te nemen als de hoeveelheid te verwerken gegevens.

De interviews werden opgenomen (zowel de telefonisch afgenomen interviews als de face-to-face interviews) en vervolgens per thema getranscribeerd. Bij het interpreteren van de antwoorden is een invulschema gebruikt.

Interviews Drenthe langer dan gedacht

Deze cartoon is eigendom van het R-LINK consortium. De cartoon is gemaakt door Suus van den Akker (suusvandenakker.com) tijdens een presentatie van de eerste gegevens van dit onderzoek in Amsterdam.

Om idiosyncratische interpretaties te voorkomen, hebben 6 (student)onderzoekers na een korte training in tweetallen naar de opnames geluisterd en onafhankelijk van elkaar de invulschema's nogmaals ingevuld. De interpretaties kwamen, mede door de aanzienlijke mate van standaardisatie van de vragenlijst, in hoge mate overeen. Er waren dan ook geen tegenstrijdige interpretaties van de gegeven antwoorden. Kwantitatieve data zijn verwerkt met behulp van het programma SPSS. De volledige vragenlijst inclusief het invulschema kan opgevraagd worden bij de auteurs.

Om inzicht te krijgen in de "levensloop" van een initiatief, evenals de momenten waarop successen werden geboekt of juist moeilijke momenten optraden, werd door de interviewer tijdens het interview een tijdlijn gemaakt. Hierop werd, onder andere, vermeld wanneer het eerste idee ontstond voor het initiatief, wanneer het begonnen is, wanneer de werkgroep gestart is, de evenementen die plaatsgevonden hebben en de moeilijke en juist mooie momenten. De studenten waren getraind in het achterhalen van het jaartal en de maand waarin gebeurtenissen plaatsvonden. Wanneer initiatiefnemers zich een datum niet direct konden herinneren, stelde de interviewer hulpvragen als: "Kunt u zich nog herinneren of het in de zomer of in de winter was?" en "Was het voor de vakantie of erna?" In de meeste gevallen kon op deze manier de juiste maand achterhaald worden. In slechts een enkel geval moest nagezocht worden wanneer iets plaatsgevonden had en werd de ontbrekende informatie later gemaild en toegevoegd. Door de tijdlijn tijdens het interview te maken, kon het resultaat ervan met de geïnterviewde doorgenomen worden en bijgewerkt worden indien er fouten in zaten.

Om inzicht te krijgen in de organisatie van het initiatief, werden naast vragen als de gekozen werkvorm, ook vragen gesteld over de contacten binnen de werkgroep (frequentie, de manier van communiceren, de kwaliteit van de communicatie, etc.). Hiernaast is gevraagd naar contacten buiten de werkgroep, bijvoorbeeld met ondersteunende organisaties, andere initiatieven, de gemeente en de provincie. Deze contacten, tussen werkgroepleden onderling en tussen het initiatief en andere partijen, zijn ingevoerd in Gephi. Met behulp van Gephi zijn verschillende egocentrische netwerkanalyses uitgevoerd.

Aanvullend op de interviews, is een digitale vragenlijst verspreid. Met deze, grotendeels kwantitatieve vragenlijst, is meer inzicht verkregen in de motivatie van de initiatiefnemers, persoonlijkheidskenmerken (volgens de Big-5 van persoonlijkheidseigenschappen) en de context waarin het initiatief plaatsvindt. Ook is de initiatiefnemer gevraagd om met behulp van 6-puntsschalen het initiatief, de werkgroep en onderlinge contacten te beoordelen. Tevens zijn enkele achtergrondvragen gesteld, waaronder vragen over de sociale status van de initiatiefnemer. Naast deze fysieke uitgave verschijnt een digitale versie waarin voorbeelden van de vragenlijsten in bijlagen opgenomen zijn.

In de volgende delen van de uitgave worden de resultaten van het onderzoek besproken, enkele initiatieven uitgelicht die kenmerkend zijn voor "het soort" initiatieven waartoe ze behoren, en besproken wat de succesverhalen zijn en waar verbetering mogelijk is. Tot slot bespreken we, op basis van de resultaten van het onderzoek, de mogelijkheden die er zijn om de lokale energietransitie te versterken.

De Drentse Lokale Energietransitie in een bredere context

De Drentse Lokale Energietransitie in een landelijke context

Uit de laatste “lokale energie monitor” die uitgebracht is door HIER opgewekt, blijkt dat het aantal **energiecoöperaties** in Nederland sterk groeit (HIER opgewekt, november 2016). Energiecoöperaties zijn collectieven met een juridische rechtsvorm, meestal de “coöperatie u.a.” (uitgesloten aansprakelijkheid). In de lokale energie monitor staat dat er, verspreid over Nederland, 313 energiecoöperaties zijn met in totaal ongeveer 50.000 leden. Het betrof een groei van 51 coöperaties ten opzichte van het vorige jaar.

De groei van het aantal coöperaties heeft volgens HIER opgewekt te maken met de professionalisering van de initiatieven en de samenwerking met gemeenten, provincies, netbeheerders en een groeiend aantal bedrijven. De ambitie die in de monitor uitgesproken wordt, is dat in 2020 elke gemeente tenminste één energiecoöperatie heeft (HIER opgewekt, november 2016).

Het aantal energie initiatieven zonder juridische rechtsvorm is onduidelijk, aangezien hier tot op heden geen onderzoek naar verricht is. Aangenomen kan worden dat dit aantal vele malen hoger ligt. Onder de initiatieven zonder juridische rechtsvorm vallen bijvoorbeeld initiatieven die zich aangesloten hebben bij **Buurkracht**. Buurkracht is een initiatief van Enexis Groep en is in het leven geroepen om buurten te ondersteunen in hun poging om energie te besparen (zie de volgende pagina). Bij Buurkracht waren op het moment van onderzoek inmiddels 182 initiatieven aangesloten. De overgrote meerderheid van deze initiatieven heeft geen juridische werkvorm. De Buurkrachtbuurten zijn verspreid over het verzorgingsgebied van Enexis, wat grofweg Groningen, Drenthe, Overijssel, Noord-Brabant en Limburg beslaat. Naast Buurkracht zijn er vele andere initiatieven die bijvoorbeeld vanuit dorpsverenigingen, scholen, sportverenigingen en kerken, of op initiatief van een of meerdere individuen starten. Hoeveel initiatieven dit betreft, valt moeilijk in te schatten (zie ook de Lokale Energie Monitor).

Landelijk Initiatieven die in Drenthe actief zijn

Buurkracht. Buurkracht helpt buurten en dorpen om energie te besparen. Buurkracht staat buurten bij met gratis advies en middelen, bijvoorbeeld communicatiemateriaal, een portal en meetapparatuur. Buurkracht helpt buurtteams met de promotie van hun initiatief, het bepalen van geschikte maatregelen, het starten van acties en met het offerreren. Buurten bepalen zelf welke maatregelen ze willen treffen. Op de website, www.buurkracht.nl, staan de buurten en de maatregelen die ze hebben getroffen.

ODE decentraal voor burgers. In 2015 is ODE Decentraal ontstaan door een fusie tussen ODE (Organisatie Duurzame Energie) en e-Decentraal. ODE Decentraal is een vereniging die opkomt voor de duurzame energiebelangen van haar leden (burgers, coöperaties en bedrijven). De gehele organisatie vertegenwoordigt 12.500 mensen. ODE Decentraal biedt een kennisplatform en voorziet burgers, coöperaties, bedrijven en overheden van advies, vooral op het gebied van zonne- en windenergie. De oorsprong van ODE Decentraal ligt in de anti-kernenergie beweging. Leden zijn individuele burgers, decentrale initiatieven en “bijzonder aangeslotenen” (bv. Alliander, Milieudefensie, ECN en Eneco).

Milieucentraal. In 1998 is Milieucentraal opgericht op initiatief van het toenmalige VROM (ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer) met als doel huishoudens informatie te verschaffen over milieu, wonen en energiebesparing. Milieucentraal wordt nog steeds door de overheid gesteund (2/3^e deel van de financiering komt van de overheid) en haalt inkomsten uit projecten met maatschappelijke organisaties en bedrijven. Milieucentraal werkt samen met energieleveranciers, netbeheerders, VNG en regionale energieloketten.

Natuur en Milieufederaties. Door te lobbyen, campagnes te voeren, informatie te verstrekken en met vele partners samen te werken, proberen de Natuur en Milieufederaties mensen te stimuleren om duurzamer te gaan leven. De federaties hebben servicepunten in verschillende provincies. Ze ondersteunen acties als “De Energiesprong” (via “ons huis verdient het” konden woningeigenaren van bepaalde type woningen hun woning met een betalingsconstructie in één keer verbeteren tot een Nul op de Meter woning) en “Kleur uw gemeente Groen” (het stimuleren van energiebesparende maatregelen in de bestaande bouw door bijvoorbeeld inzichtelijk te maken hoe huizen ervoor staan). De Natuur en Milieufederaties werken samen met Buurkracht en HIER Klimaatbureau. De grootste sponsor is de Nationale Postcode Loterij. Hoewel de invulling per federatie verschilt, geven ze doorgaans geen advies over concrete maatregelen om woningen te verbeteren. Via acties met partners moedigen ze dit wel aan. Op hun website geven ze geen advies over concrete maatregelen.

HIER klimaatbureau. HIER klimaatbureau is een stichting. Door allerlei campagnes (klimaatstraatfeesten, klimaatborrels, het aanprijzen van producten en het verschaffen van de labels “HIER klimaatbewust” en “HIER klimaatneutraal”) te organiseren, proberen ze het bewustzijn te vergroten en mensen te motiveren een bijdrage te leveren aan de energietransitie. Hoewel ze claimen onafhankelijk te zijn, geven ze aan “selectief in de keuze van partners” te zijn. Partners zijn: Bosch, Essent, Nefit, Outdoor Energy Solutions, Philips Lightning Tonzon (zie www.hierbespaart.nl/paginas/partners). Op hier.nu staan enkele tips om energie te besparen.

HIER Klimaatbureau en e-decentraal (nu ODE decentraal) hebben in 2014 samen met de Natuur en Milieufederaties (NMF) “HIER opgewekt” opgericht (gefinancierd door VNG en netbeheerders), wat de eerste editie van de jaarlijkse energiemonitor heeft opgeleverd.

De Drentse Lokale Energietransitie in de noordelijke context

Op basis van deskresearch en gesprekken met verschillende instanties en gemeenten, hebben we een kaart met Lokale Energie Initiatieven in Noord-Nederland opgesteld (zie de volgende pagina).

Wat op de kaart opvalt, is het relatief groot aantal Buurkracht initiatieven in Groningen en Drenthe. Dat Buurkracht vrijwel niet actief is in Friesland, komt doordat Friesland niet behoort tot het verzorgingsgebied van Enexis. Buurkracht is namelijk een initiatief van Enexis Groep. De Buurkracht initiatieven zijn in korte tijd ontstaan. Buurkracht verricht “koude acquisitie” (bijvoorbeeld door buurt- of dorpsverenigingen te benaderen), maar buurten melden zich ook zelf bij Buurkracht. In april 2016 waren er 18 Buurkracht-buurten in Drenthe. Voor een verdere beschrijving van Buurkracht, zie de landelijke initiatieven.

Opvallend is verder de vele lokale coöperaties in Friesland in vergelijking met Groningen en Drenthe. Deze lokale energievoerders zijn vrijwel allemaal aangesloten

bij Noordelijk Lokaal Duurzaam. Noordelijk Lokaal Duurzaam is een coöperatie die energie mag leveren aan huishoudens. De coöperatie heeft drie provinciale koepelorganisaties als leden: GrEK (Groninger EnergieKoepel), Drentse KEI (Koepel Energie Initiatieven) en Ús Koöperaasje. De koepelorganisaties zijn eveneens coöperaties die de lokale energievoerders als leden hebben.

In Drenthe valt het grote aantal initiatieven zonder juridische rechtsvorm op. Hiermee lijkt er geen verschil te zijn tussen de drie provincies in het aantal initiatieven dat ontstaat. Uit de inventarisatie blijkt bijvoorbeeld dat het aantal lokale energie initiatieven zonder juridische werkvorm per inwoner in Drenthe ongeveer even groot is als het aantal lokale energievoerders in Friesland. Er is tussen deze twee provincies dus wel een verschil in het al dan niet kiezen voor een juridische rechtsvorm. Wat dit voor de professionaliteit van de lokale initiatieven betekent en het voortbestaan ervan, is niet duidelijk en hier is dan ook aandacht aan besteed tijdens de interviews met de initiatiefnemers.

Lokale Energie Initiatieven in Noord-Nederland

Oranje: Energiecoöperatie
aangesloten bij GrEK

Lokaal initiatief met
Buurkracht

Rood: Energiecoöperatie
aangesloten bij Us Koöperasje

Overige burgerinitiatieven
gericht op energie

Aubergine: Energiecoöperatie
aangesloten bij de Drentse KEI

Overige initiatieven:
eigen logo's

Noordelijk Lokaal Duurzaam levert groene stroom en CO₂-gecompenseerd gas in Noord-Nederland. In 2015 kwam 80% van de groene stroom uit Noord-Nederlandse windenergie en 20% uit Noord-Nederlandse zonne-energie. Noordelijk Lokaal Duurzaam had in de zomer van 2016 ruim 2.600 klanten, waarvan ruim 2.300 via de 59 lokale energiecoöperaties energie ontvingen. De lokale coöperaties ontvangen een wederverkopersvergoeding van €75,- per klant per jaar. Deze wederverkopersvergoeding kunnen de coöperaties investeren in lokale, duurzame projecten. Hiermee draagt Noordelijk Lokaal Duurzaam bij aan de lokale energietransitie: Zoveel mogelijk van het energiegebruik wordt lokaal duurzaam opgewekt. Het geld dat normaal gesproken naar de grote energiemaatschappijen wegvloeit, komt terug bij de lokale coöperaties die de wederverkopersvergoeding mogen gebruiken voor het opzetten van nieuwe lokale projecten.

Van de ruim 2.300 klanten van Noordelijk Lokaal Duurzaam die via de wederverkopersconstructie energie geleverd krijgen, kwam in de zomer van 2016, 55% uit Friesland, 38% uit Groningen en slechts 7% uit Drenthe. Wat betreft het aantal klanten zijn de grootste energiecoöperaties per provincie

bepalend: De Amelandse Energie Coöperatie, Coöperatieve Vereniging Grunneger Power en Energiecoöperatie NoordseVeld leveren in totaal 63% van de klanten van Noordelijk Lokaal Duurzaam. Dit betekent, gezien het grote aantal lokale coöperaties, dat er vele (zeer) kleine coöperaties bestaan. Concreet hebben maar 18 lokale initiatieven meer dan 20 leden, wat betekent dat er tientallen lokale coöperaties bestaan met een zeer beperkt aantal leden.

Hoewel Noordelijk Lokaal Duurzaam nog altijd groeit, valt het totaal aantal klanten ten opzichte van enkele gevestigde energiemaatschappijen tegen. Verschillende oorzaken kunnen hieraan ten grondslag liggen: Noordelijk Lokaal Duurzaam vormt geen prijsvechter op de markt en zit vooral met de tarieven voor gasverbruik aan de hoge kant. Een andere oorzaak kan zijn dat de coöperatie als uitgangspunt hanteert dat zoveel mogelijk geld terug dient te vloeien naar de leden, waardoor er bijvoorbeeld geen budget gereserveerd is voor PR en marketingdoeleinden. Hoewel dit een uiting is van een ideaal dat op deze manier in het gehele bedrijf mooi doorgevoerd is, kan het als gevolg hebben dat er te weinig aandacht gegenereerd wordt voor de werkzaamheden en de mogelijkheden die daarmee geboden worden.

Noordelijk Lokaal Duurzaam, de provinciale koepelorganisaties en de lokale energievooperaties in 2016

Ondersteunende organisaties in Drenthe

Enkele organisaties die op provinciaal niveau opereren en het ondersteunen van Lokale Energie Initiatieven tot hun takenpakket rekenen, zijn in Drenthe:

NMF Drenthe. De Natuur en Milieufederatie Drenthe is op de hoogte van vrijwel alle lokale burgerinitiatieven en kent de initiatiefnemers persoonlijk. De NMF Drenthe heeft de site kiekopdekaartvandrenthe.nl ontwikkeld. Op deze kaart staan allerlei initiatieven op het gebied van natuur en milieu, inclusief een beschrijving ervan. De programmaleider Energie en Duurzaamheid, Christiaan Teule (op de foto) ondersteunt de initiatieven bij het ontplooiën van diverse activiteiten, waaronder het opbouwen van een netwerk. Ook adviseert hij de lokale initiatieven over de mogelijkheden met betrekking tot financiering, gewenste werkvorm, et cetera. De rol van de NMF Drenthe is mede tot stand gekomen door het kennisprogramma Duurzaam Door van de RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland). In het kader van Duurzaam Door heeft de NMF Drenthe in 2011 geld ontvangen om: “Mensen in een buurt, wijk of ander groepsverband samen [te] brengen en in beweging [te] zetten om aan de slag te gaan met een lokaal duurzaam initiatief.” Het doel van dit project, de “Energieke Wij(k)aanpak” genoemd, was om bewoners te stimuleren zelf het heft in handen te nemen.

Christiaan Teule laat zien waar de Lokale Initiatieven in Drenthe zich bevinden. Informatie van de NMF Drenthe over de lokale initiatieven is in dit onderzoek het startpunt geweest.

De Drentse KEI en Energiecoöperatie NoordseVeld. De Drentse KEI heeft, in vergelijking met de twee andere koepelorganisaties, relatief weinig leden. De Drentse KEI geeft advies over energiebesparing, het opwekken van energie en het starten van een duurzame energiecoöperatie. Het is een coöperatieve vereniging en deze vereniging heeft de lokale energiecoöperaties als leden. Het lid met het grootste aantal huishoudens dat klant is van Noordelijk Lokaal Duurzaam, is Energiecoöperatie NoordseVeld. EC NoordseVeld is betrokken bij verschillende zonneparken en bij de warmte- en zonnetour in de omgeving. Beide initiatieven staan verderop in de uitgave uitvoerig beschreven.

DIT. Drenthe in Transitie is opgezet vanuit de provincie gezamenlijk met de 12 Drentse gemeenten. DIT bestaat uit een platform (ditenergie.nl), transitie-arena's en "energie en gedrag" (duurzaamheidsexperimenten in dorpen en studies naar het bevorderen van duurzaamheid in de provincie). Het platform biedt burgers en initiatieven een podium om hun ervaringen te delen en heeft een onafhankelijke redactie (onafhankelijk van de provincie en de gemeenten). De redactie wordt verzorgd door Het Portaal. Ook biedt ditenergie.nl een "co-lab" waar vragen gesteld kunnen worden die met de energietransitie in Drenthe te maken hebben. Enkele experts schrijven columns over duurzame energie. In het kader van DIT heeft het in deze publicatie beschreven onderzoek plaatsgevonden.

SEN. Stichting Samen Energie Neutraal heeft als doelstelling dorpen of stadswijken in Noord-Nederland te begeleiden in het streven binnen 10 jaar energieneutraal te worden. SEN heeft vier initiatiefnemers: Hedzer van Houten (voormalig directeur van een woningcorporatie), Pieter Brink (architect), Frans Stokman (oprichter van Grunneger Power en verbonden aan de RUG) en Jurr van Dalen (Statenlid in de provincie Drenthe). SEN voert op het moment van onderzoek 10 projecten uit, waarvan 4 in Drenthe. In de projecten wordt het door SEN ontwikkelde 10-stappenplan als uitgangspunt genomen om dorpen en buurten te helpen om in 10 jaar energieneutraal te worden.

Buurkracht. Buurkracht start met bewonersverenigingen en lokale werkgroepen steeds meer Buurkracht-buurten. Buurkracht is besproken bij "landelijke initiatieven".

De Drentse Schone L.E.I.

Op het moment van onderzoek (2015 - 2017) waren er in Drenthe ongeveer **85 lokale energie initiatieven**. Maar liefst **61 initiatiefnemers** waren bereid om mee te werken aan het onderzoek (zie de tabel op de volgende pagina).

De interviews vonden grotendeels telefonisch plaats. Omdat het telefonische interviews betrof, gingen we uit van een duur van maximaal 20 minuten. De daadwerkelijke **gemiddelde duur van de interviews bleek 79 minuten** ($SD=34$) te zijn. De langste interviews hebben plaatsgevonden met de initiatiefnemers van de Groene Kerk Beilen (180 min.), Duurzaam Balinge (162 min.), Eexterzandvoort Energie Neutraal en Stichting Veenkoloniën en Natuur (158 min.). Na overleg met de opdrachtgever van dit onderzoek (de provincie Drenthe) is besloten niet aan timemanagement te doen en alle initiatiefnemers hun verhaal te laten vertellen, aangezien uit de verhalen bleek dat de initiatiefnemers graag wilden vertellen waar ze mee bezig waren, waar ze tegenaan liepen en wat ze zoal bereikt hadden.

Van de benaderde initiatieven heeft **63% geen juridische werkvorm**. Dit houdt in dat in Drenthe vooral “werkgroepen” actief zijn. Waarschijnlijk ligt het percentage nog iets hoger, aangezien de initiatieven die niet op onze

uitnodiging ingegaan zijn, vooral werkgroepen betroffen. Naast de werkgroepen, bestaan de initiatieven uit coöperaties (18%), stichtingen (12%) en verenigingen (7%).

Ontstaan van de initiatieven

De initiatieven zijn vrijwel allemaal in de afgelopen 10 jaar ontstaan, waarbij de ontwikkeling van de coöperaties nog recenter is. **83% van de initiatieven is in de afgelopen 5 jaar gestart**, waarmee dit een jonge beweging genoemd kan worden. Werkgroepen komen vooral voort uit dorpsverenigingen. Enkele werkgroepen zijn ontstaan in samenwerking met of op initiatief van Buurkracht, vanuit een kerkgemeenschap of op initiatief van de gemeente. Ook is er een aantal werkgroepen dat gestart is vanuit een of meerdere personen zelf, bijvoorbeeld doordat een initiatiefnemer door zijn achtergrond of door een recente ervaring, een initiatief wilde starten en hierbij steun in de omgeving zocht.

Bij sommige initiatieven is het niet geheel duidelijk of ze op eigen initiatief werken of onder de vlag van de stichting of vereniging waar ze onder vallen. De beoordeling of het onder de vlag van de vereniging of stichting plaatsvindt, of dat het daar weliswaar gestart is, maar nu een eigen, losstaande werkgroep is, hebben we overgelaten aan de initiatiefnemers.

Overzicht Lokale Energie Initiatieven die aan het onderzoek meegewerkt hebben

De Windvogel	Stichting Duurzame Energie Provincie	Duurzaam Rolde e.o.
Buurkracht Noorderpark	DET Gasselternijveenschemond	Buurtteam Amelterhout
Buurkracht Nieuw-Dordrecht	Coöperatie Zonnige Toekomst	Eexterzandvoort Energie Neutraal (EEN)
Buurkracht Nieuw-Weerdinge	Koekangerveld Energieneutraal	Zon op Stortplaats Ubbena
Zonnecentrale Vries	Buurkracht Rolde	ECO Oostermoer
Dorpsgemeenschap Havelte	Groene Kerk Beilen	Energierijk Zeijen
Buurkracht Smilde	Hoogeveen Energie	Zon in de Weide
Groen Zonnig Hoogeveen	Groene Kerk Assen	Zon op het Hondsrugcollege
BurgerKollektief Assen (BKA)	Groene Kerk Hoogeveen	Energiecoöperatie Coevorden
Zuudwoldiger Eulie	Groene Kerk Peize	Buurkracht Lariks Zuid
Westlaren Besparen	Groene Kerk Assen	Buurkracht Marsdijk
1894 Energie Collectief	VV Achilles 1894	Monden Energie
SEN Ruinerwold	Energiecoöperatie Drentse Aa	Energiecoöperatie de Broekstreek
Stichting Veenkoloniën en Natuur	Wat(t)Piek(t)Assen / SunShares	De Windvogel
Zon op Kloosterveste	Wijkbelangen Emmerhout	Mijn zon, mijn isolatie
Energiecoöperatie Noordseveld	Drentse KEI	VV Gomos
VV Gasselternijveen	VV Rolder Boys	VV Annen
VDGO Grolloo	VV LTC	Duurzaam Ansen
Duurzaam Bovensmilde	DET Eexterveenschekanaal	Stichting Duurzaam wonen NL
Duurzaam Balinge	Energiecoöperatie Duurzaam Assen (EDA)	Hooghalen Duurzaam

Motieven van initiatiefnemers

“We wonen hier in een klein dorp. Er staan alleen maar vrijstaande woningen. Iedere eigenaar heeft hetzelfde probleem: 4 buitenmuren en een huis dat warm gemaakt moet worden. Dit was een van de aanleidingen om bij elkaar te komen.

Een andere aanleiding was dat het landschap al eeuwenlang door boeren onderhouden wordt, maar het aantal boeren afneemt. Het onderhoud wordt overgenomen door Natuurorganisaties, maar die doen dat wellicht niet altijd zoals de bewoners dat willen. Een van de wensen was bijvoorbeeld om kleine wandelpaden goed beloopbaar te houden.”

- *Duurzaam Balinge*

De redenen om een initiatief te starten, zijn divers. Vrijwel alle initiatiefnemers noemen hun zorgen over de toekomst: In hoeverre zijn we bezig met het plegen van roofbouw op onze aarde? Is er voor volgende generaties nog wel een leefbare planeet? Het leefbaar houden van de planeet voor volgende generaties, speelt een belangrijke rol. Dit wordt wellicht mede ingegeven doordat initiatiefnemers gemiddeld 52 jaar zijn. In deze levensfase kan de behoefte ontstaan om iets te betekenen voor volgende generaties.

80% van de initiatiefnemers wordt naar eigen zeggen gedreven door duurzaamheid en het milieu. Vanuit economisch oogpunt start 13% een initiatief en 7% start vanuit sociaal-maatschappelijk oogpunt een initiatief.

Opvallend is het dat sommige initiatiefnemers vooral hun zorgen uitspreken, terwijl andere initiatiefnemers de nadruk leggen op de bijdrage die ze kunnen leveren aan een mooiere, schonere wereld. In de psychologie wordt dit ook wel een avoidance/prevention focus (gericht op het vermijden van een ongewenste toekomst) versus een approach/promotion focus (gericht op het bereiken van een gewenste toekomst) genoemd. Een avoidance focus wordt geassocieerd met een motivatie vanuit angstgevoelens (“Als het niet lukt, dan gebeurt er iets ergs”), terwijl een approach focus met een motivatie vanuit inspiratie geassocieerd wordt (“het bereiken van de mooiere wereld”). Een verschil in “focus” kan gevolgen hebben voor het al dan niet kunnen motiveren van anderen: Iemand die een boodschap verkondigt waarin het met de wereld slecht afloopt als we niets doen, zal weerstand kunnen ervaren bij mensen die gemotiveerd zijn te werken aan de mooie wereld die ze voor zich zien (en andersom).

Vanuit de kerken wordt in alle gevallen het begrip “rentmeesterschap” genoemd als motivatie van waaruit men handelt. Rentmeesterschap houdt in deze context in dat de mens de aarde in bruikleen heeft, wat een verantwoordelijkheid schept met betrekking tot het beheer; we dienen goed voor de aarde te zorgen en haar door te geven aan volgende generaties.

“Waar begint het dan eigenlijk, dat is zo lastig te zeggen. Ik denk vanuit de kerk, het idee van rentmeesterschap.”

- *Groene kerk Peize*

“Ik was aan het nadenken over zonnepanelen, om die op het dak te leggen. Dat heeft me ook bij deze groep gebracht. Mijn motivatie komt voort uit bezorgdheid hoe het zich in de toekomst zal ontwikkelen.

Fossiele brandstoffen zijn eindig wat betreft voorraden. Hoe leg ik mijn kleinkinderen uit dat we op deze manier met de brandstoffen en met het milieu omgegaan zijn?”

- *Initiatiefnemer van een energicoöperatie*

De directe aanleiding

Verskillende redenen kunnen, zo blijkt uit de vorige paragraaf, ten grondslag liggen aan het starten van een initiatief. Meestal kunnen dergelijke redenen als “sluimerende zorgen, motieven of wensen” opgevat worden. Een klein vonkje kan voldoende zijn om deze zorgen, motieven of wensen naar de voorgrond te brengen. De daadwerkelijk start gaat in de meeste gevallen gepaard met een externe prikkel. Per soort initiatief (vanuit de kerk, een dorps- of voetbalvereniging, Buurkracht, etc.) zijn er verschillende prikkels te identificeren die de directe aanleiding vormen.

Bij vrijwel alle kerken wordt als de directe aanleiding de landelijke campagne “Groene Kerken” genoemd van Kerk in Actie. Vanuit “Groene Kerken” is informatie aangeboden over de actie of werden initiatiefnemers uitgenodigd voor een bijeenkomst. De initiatiefnemers gaven aan dat het streven naar het label “groene kerk” vaak volgde op het verkrijgen van de status “Fair Trade Kerk”. De werkgroep(en) die zich bezighouden met Fair Trade, zijn nu eveneens bezig met het verkrijgen van het label Groene Kerk.

Initiatiefnemers bij voetbalverenigingen noemen diverse aanleidingen, waarbij in de meeste gevallen een sluimerende of directe zorg over de energierekening en, daaraan gekoppeld, het moeten verhogen van de contributie de directe aanleiding is. Ook worden voetbalverenigingen actief door de gemeente benaderd, bijvoorbeeld met het

verzoek om deel te nemen aan een voorlichtingsbijeenkomst over het verduurzamen van sportclubs. De meest “bekende” club is VV Achilles 1894. Vanuit deze club is zelfs een energievooperatie gestart. De club lijkt een rolmodel voor andere clubs te zijn en dient als voorbeeld van wat er mogelijk is.

De energievooperaties ontstaan doorgaans doordat initiatiefnemers vanuit hun achtergrond relevante informatie hebben en/of doordat ze in hun leven al meer met duurzaamheid bezig zijn. Opvallend is dat ook hier een externe prikkel vaak als de directe aanleiding genoemd wordt. In de meeste gevallen betreft het een bijeenkomst over duurzame initiatieven of energievooperaties, waarvoor de initiatiefnemers uitgenodigd zijn. Het idee dat tijdens een dergelijke bijeenkomst gepresenteerd wordt, spreekt aan, waarna ze, bijvoorbeeld vanuit hun dorpsvereniging, starten.

Andere genoemde aanleidingen, vooral bij initiatiefnemers die zelf in de buurt, al dan niet met Buurkracht, starten, zijn problemen die initiatiefnemers zelf ervaren (bijvoorbeeld een stijgende energierekening of er zelf niet uitkomen tijdens het zoeken naar informatie over te treffen maatregelen), gemeenten die duurzaamheid willen bevorderen en de hulp inschakelen van een vereniging voor dorpsbelangen, en Buurkracht of de Natuur en Milieufederatie Drenthe die contact zoeken met de initiatiefnemers.

De start

“Rond 2006 zijn we begonnen met de eerste initiatieven. Er is een energiegroep en een houtgroep ontstaan. De houtgroep heeft samen met Natuurmonumenten een onderhoudsplan voor de houtsingels en de paden voor de komende 25 jaar gemaakt. We zagen nu ieder jaar hout voor Natuurmonumenten. We gaan zelfstandig de singel in. We worden wel opgeleid door Natuurmonumenten en krijgen goed materiaal om bomen verantwoord om te zagen. We krijgen geen geld, maar mogen het hout houden om onze kachels op te stoken.”

De meeste initiatieven starten met een idee. Het eerste wat veel initiatieven vervolgens doen, is het organiseren van een informatieavond voor geïnteresseerden. De opkomst bij een

dergelijke avond blijkt bepalend te zijn voor het vervolg; hoewel enkele initiatieven na een lage opkomst gewoon doorgaan, stoppen de meeste initiatieven (zie “succes- en faalfactoren” verderop). Informatieavonden worden vaak gesponsord door de gemeente waar het initiatief plaatsvindt. Buurkracht helpt de bij hen aangesloten initiatieven met het voorbereiden van de avond en ook de NMF Drenthe helpt initiatiefnemers die bij hen aankloppen.

Sommige initiatieven hebben concrete ideeën, bijvoorbeeld het starten van een energievoorziening of het uitvoeren van een actie om gezamenlijk zonnepanelen aan te schaffen. Deze initiatieven presenteren tijdens de informatieavond, vaak met partijen die hier meer over kunnen vertellen (bv. lokale installateurs), hun ideeën in de hoop dat er voldoende interesse is voor deelname. Andere initiatieven presenteren meerdere ideeën en willen tijdens de avond vooral de interesse peilen en oproepen tot deelname, bijvoorbeeld aan de werkgroep.

Doelen

Wat betreft het stellen van doelen, kan er een onderscheid gemaakt worden tussen initiatieven met een juridische werkvorm en initiatieven zonder juridische werkvorm. Waar initiatieven met een juridische werkvorm hebben nagedacht over een formele doelstelling, hebben initiatieven zonder juridische werkvorm dat veelal niet. Energiecoöperaties hebben soms een businessplan opgesteld, waar een doelstelling deel van uitmaakt. Dat gesteld hebbende, blijkt dat de doelstellingen ook bij energiecoöperaties zeer divers van aard zijn. De diversiteit zit zowel in de schaalgrootte waarop men een verschil wil maken (van de wereld of een regio duurzamer maken tot clubgenoten motiveren een steentje bij te dragen), de omvang van de plannen en daarmee de ambities (van energiecoöperaties met zonneparken tot een werkgroep die zich richt op energiebesparing in een wijk), als de periode waarin de doelstelling behaald dient te worden (van initiatieven die in 10 jaar een dorp energieneutraal willen maken tot een

initiatief dat binnen een jaar een zonnepanelen-actie gerealiseerd wil zien).

Voor al de werkgroepen beginnen vaak met het uitvoeren van een idee, waarna er al dan niet nieuwe ideeën ontstaan en uitgevoerd worden. Hierbij wordt een doelstelling vaak niet geformuleerd.

Opvallend is dat het formuleren van doelstellingen en het formaliseren van plannen, door initiatiefnemers regelmatig als mogelijke valkuilen worden benoemd. Zo geven initiatiefnemers aan dat deze werkwijze te formeel is voor het vrijwillige karakter van het initiatief en mensen afschrikt. Of ze geven aan dat de werkwijze het daadwerkelijk realiseren van acties, het “doen” in de weg staat. In hoeverre het formuleren van doelstellingen en plannen als sterk of zwak punt beschouwd kan worden, wordt nader besproken in de paragraaf over de succes- en faalfactoren van de initiatieven.

Levensloop van de initiatieven

Om de levensloop van de lokale initiatieven in kaart te brengen, is per initiatief een tijdlijn gemaakt met daarop de belangrijkste gebeurtenissen die volgens de initiatiefnemers plaatsgevonden hebben. Hierbij is vooral gevraagd naar “belangrijke momenten”, “positieve momenten” en “negatieve momenten”. Door de tijdlijnen met elkaar te vergelijken, zijn enkele interessante overeenkomsten gevonden. Een voorbeeld van een tijdlijn van een van de energicoöperaties staat op de volgende pagina.

Wat opviel bij het analyseren van de tijdlijnen, zijn de overeenkomsten wat betreft de start van de initiatieven. In de meeste gevallen begint het met een werkgroep die voortkomt uit een vereniging voor dorpsbelangen, uit de kerk of uit een voetbalvereniging. Vervolgens wordt doorgaans een deelnemersbijeenkomst georganiseerd of start men met een onderzoek. In het voorbeeld op de volgende pagina vormde de vereniging voor dorpsbelangen de start. De werkgroep die later een energicoöperatie vormde, heeft ervoor gekozen om middels onderzoek eerst de interesse onder huishoudens uit het dorp te peilen alvorens een actie te starten.

De “eerste actie” of het “eerste evenement” blijkt bepalend te zijn voor het gevolg: Als de respons positief is (op de vragenlijst of op de deelnemersbijeenkomst), dan gaat het initiatief goed van start en zet het door. Bij tegenvallende resultaten dooft het initiatief vaak uit. Zoals uit het voorbeeld blijkt, doofde het eerste initiatief (een werkgroep) uit.

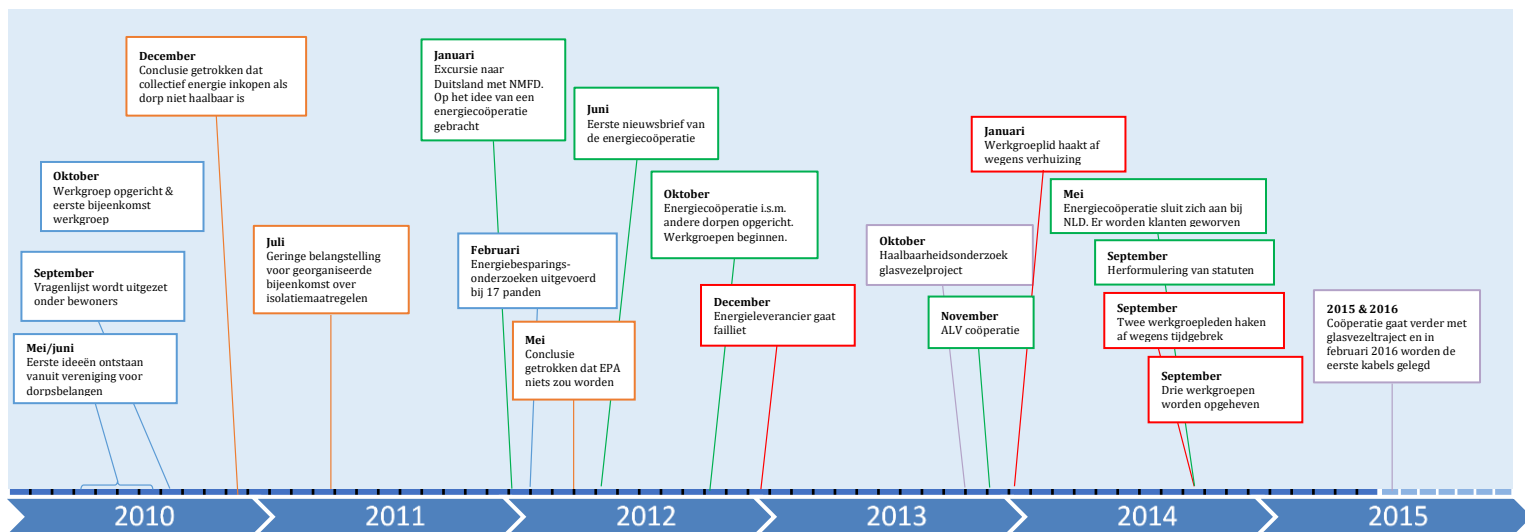
Op initiatief van de NMF Drenthe is later een nieuw initiatief (de coöperatie) ontstaan.

Ook later in de levensloop blijken opkomst en bijval cruciaal te zijn. In het voorbeeld stopten verschillende werkgroepleden, waarna zelfs enkele werkgroepen stopten. De opgerichte coöperatie heeft er vervolgens voor gekozen om de aandacht te verschuiven naar een glasvezelproject, wat wel op de beoogde bijval kon rekenen en resultaten boekte.

Uit alle tijdlijnen blijkt dat het eerste halfjaar bepalend is voor het initiatief: Krijgt men bijval in de vorm van werkgroepleden, deelnemers en positieve reacties, dan zet men door, maar wordt het initiatief niet of minder met open armen ontvangen, dan is de kans groot dat het stopt. Ook viel op dat een “kritisch moment” optreedt na de eerste actie: Het organiseren van een actie kost tijd en initiatiefnemers bezinnen zich op de vraag of ze die tijd nogmaals willen investeren. Als de actie een succes was, is de kans groter dat er een nieuwe actie volgt.

Uit de interviews blijkt dat initiatiefnemers zich na enkele acties afvragen of ze nog wel iets “nieuws” kunnen verzinnen. Het helpt hierbij als er een ondersteunende partij is die ideeën aandraagt: Zo zien we dat vanuit de campagne Groene Kerken meerdere ideeën aangedragen worden die opgepakt zijn door de initiatiefnemers. Ook de NMF Drenthe draagt actief ideeën aan en helpt met het (weer)

Tijdslijn van de ontwikkeling van een energiecoöperatie (2010-2016)

De tekstvakken met de blauwe randen betreffen door de initiatiefnemer bestempelde positieve gebeurtenissen met betrekking tot de werkgroep. Tekstvakken met de lichtbruine randen betreffen berichten over negatieve gebeurtenissen die betrekking hebben op de werkgroep. Tekstvakken met groene randen betreffen door de initiatiefnemer bestempelde positieve gebeurtenissen met betrekking tot de energiecoöperatie. Rode tekstvakken betreffen negatieve gebeurtenissen die betrekking hebben op de energiecoöperatie. Paarse tekstvakken duiden op een verschuiving van de doelen: Van energie en duurzaamheid naar een glasvezelproject.

oppakken van het initiatief. De initiatieven die bij Buurkracht aangesloten zijn, hebben het doorgaans moeilijker. Buurkracht is gericht op het besparen van energie en na enkele eerste acties is het zogenoemde “laaghangend fruit” geplukt. Op dat moment zijn er meer ingrijpende en duurdere maatregelen nodig, wat een drempel voor de voortgang kan betekenen. Sommige initiatieven lukt het om ook deze drempel te slechten, maar voor

andere initiatieven is de drempel te hoog.

Uit de analyses blijkt bovendien dat een groot deel van de initiatieven als “slapend” beschouwd kan worden. Officieel hebben deze initiatieven zichzelf niet opgeheven, maar er gebeurt al een ruime tijd niets meer. Dit punt wordt nader beschouwd in de volgende paragraaf.

Succes- en faalfactoren

Onder de initiatiefnemers is sprake van veel enthousiasme en inzet, zoals bijvoorbeeld blijkt uit het aantal geïnvesteerde manuren per maand. Desondanks valt de impact van de Lokale Energie Initiatieven in Drenthe op meerdere punten wat tegen.

In de meerderheid van de gevallen worden doelen niet gehaald. Initiatiefnemers rapporteren veel teleurstellingen, bijvoorbeeld omdat de interesse van anderen om initiatiefnemer te worden tegenvalt en te weinig deelnemers zich melden. Ook blijkt het lastig te zijn om de plannen van het initiatief gefinancierd te krijgen. Deze teleurstellingen zorgen er dikwijls voor dat initiatiefnemers het initiatief op een lager pitje zetten.

Uit het onderzoek blijkt dat enkele factoren de faalkans lijken te vergroten. Allereerst vormt het eerder en vaakst genoemde gebrek aan participatie vanuit de omgeving een belangrijke faalfactor. Hiernaast vormt het “zelf alles willen doen” een risico. Er wordt dan bijvoorbeeld te weinig hulp ingeschakeld van andere partijen die nodig zijn om de plannen te realiseren of om het realiseren van de plannen te vereenvoudigen. Het gebrek aan het hebben van concrete doelen en plannen wordt eveneens als een faalfactor beschouwd. Hiernaast zijn

er initiatiefnemers die teleurgesteld raken omdat ze hun ambitieuze (en wellicht onrealistische) doelen niet behalen. Ook lukt het veel initiatieven niet om hun plannen te gefinancierd te krijgen. Het niet hebben van financiële middelen of een plan om ze te verkrijgen, wordt dan ook gezien als een factor die kan leiden tot het falen van een Lokale Energie Initiatief.

Uit het onderzoek blijkt echter ook dat sommige initiatieven als succesvol beschouwd kunnen worden. Deze initiatieven lukt het wél om de financiering rond te krijgen en medestanders aan zich te verbinden. Dergelijke initiatieven starten telkens nieuwe projecten en proberen niet alleen een bijdrage aan energiebesparing te leveren, maar ook in de opwek te voorzien. De succesvolle initiatieven kenmerken zich doordat ze interesse hebben in: wet en regelgeving, financiering, communicatie, technologie en het opstellen van een business case. Het lijkt erop dat vooral de waarde die ze aan deze kennis hechten, van belang is: Wanneer de kennis niet aanwezig is binnen het initiatief, dan wordt er buiten het initiatief gezocht. Het netwerk en het gebruikmaken van dit netwerk kan tot slot eveneens bepalend zijn voor het succes. Het netwerk van de initiatieven wordt in de volgende paragraaf uitgebreider besproken.

Verhalen van Drentse Energie Initiatieven

Energiecoöperatie NoordseVeld

Jeroen Niezen & Richard Ton

In de zomer van 2011 is energiecoöperatie NoordseVeld opgericht. Richard Ton (op de foto) en Jeroen Niezen zijn allebei bestuursleden. “EC NoordseVeld behoort eigenlijk van het begin af aan al tot de drie grootste coöperaties van het Noorden wat betreft klantenaantal. Dit is eigenlijk door al de jaren heen een succes gebleven.” De coöperatie is voortgekomen uit de dorpsbelangenvereniging Langelo. “In de beginfase is al vrij snel onderkend dat het iets is dat vraagt om een groter werkgebied en een grotere aanpak.”

Het aantal bestuursleden van de coöperatie is volgens Jeroen Niezen een belangrijke factor in het succes van de coöperatie. “Het is over het algemeen zo dat bij dit soort clubs het vinden van bestuursleden best wel lastig is. Dat was hier niet het geval.” Het bestuur bestaat op dit moment uit vijf leden. “Vijf personen in een bestuur is wel een luxe voor een energiecoöperatie, maar ik vind het ook wel een belangrijke voorwaarde voor succes. Er is een hoop te doen en je moet echt de taken kunnen verdelen.” Naast het aantal bestuursleden worden ook de verschillende rollen als een belangrijke factor gezien. Het is wenselijk dat binnen een groep verschillende rollen worden vervuld. “Dat het niet allemaal bureaumensen zijn, maar dat je ook mensen hebt die het leuk vinden om actief het veld in te gaan. Die laatste categorie is lastig te vinden, maar die heb je zeker nodig. Je hebt ze allebei nodig, om iets op te kunnen bouwen.”

De doelen van EC NoordseVeld zijn het besparen en het

opwekken van energie. De coöperatie maakt gebruik van een collectieve en een individuele aanpak. De collectieve aanpak komt naar voren in de grote projecten, waarbij het postcoderoosproject in Langelo als een groot succes wordt beschouwd. “Het mooiste was eigenlijk afgelopen januari (2017, red.) dat ons eerste zonnedak werd geopend in Langelo. Dat is een heel duidelijk markeringspunt. Op dat moment heb je een heel traject doorlopen, heb je alle ervaringen opgedaan en heb je bewezen dat je in de praktijk een bijdrage kunt leveren.”

Op dit moment start de coöperatie de projecten vooral zelf, maar in de toekomst zou Jeroen graag zien dat andere partijen met projecten naar de coöperatie komen. “Je kan zelf projecten bedenken, maar het is natuurlijk veel mooier als anderen aansluiten en bij je komen met de vraag of je ze bij hun plannen kunt helpen.”

De coöperatie heeft op dit moment ongeveer 120 klanten. Jeroen is blij met dit aantal. “We mogen trots zijn dat we er zoveel hebben, maar tegelijkertijd vinden we het nog lang niet genoeg.” De klanten zijn vooral via een persoonlijke benadering geworven. “Richard en Susanne hebben echt jarenlang de hele gemeente kriskras doorgefietst. Je moet er gewoon naartoe en met de mensen praten.” Volgens Jeroen heb je mensen in het bestuur nodig die de straat op gaan en in gesprek gaan met mensen. “Als je die hebt, dan ben je gezegend als groep en als coöperatie.”

duurzaam energierijk

vrije toegang op wegen en paden in heel Drenthe

Lokaal en Duurzaam omdat energie van ons is,
iets natuurlijks dat heel dicht bij je staat.

Onze leden zijn autonome lokale burgerinitiatieven
die slim gebruik maken van elkaars kennis en
inkoopkracht. Hun leden kunnen bij NLD-Energie
voordelig groene energie afnemen en er blijft
niets aan de strijktok hangen, winst vloeit
gewoon weer terug.

Klinkt dit voor de nuchtere Drent
te mooi om waar te zijn?

Wij leggen graag uit hoe het werkt
en welke kansen De Drentse Kei
aan Drentse energie-initiatieven
kan bieden.

Drentse Koepel Energie Initiatieven

Tom Verloop en Richard Ton

De Drentse KEI is de koepelorganisatie voor lokale energievooperaties in Drenthe. In samenwerking met de koepelorganisaties van de provincie Friesland (Ús Koöperaasje) en Groningen (GrEK) is Noordelijk Lokaal Duurzaam opgericht. De oprichting van de Drentse KEI vond plaats op 5 april 2013. Twee energievooperaties, Energivooperatie Hooghalen en Energivooperatie NoordseVeld waren hierbij betrokken. “Het doel van de KEI is ervoor zorgen dat de energietransitie versneld wordt: opgeschieten en opschalen”, aldus Tom Verloop (op de foto), de voorzitter van het bestuur.

In oktober 2016 trad het gehele oude bestuur van de Drentse KEI terug. Het nieuwe bestuur gaat onder andere aan de slag om de naamsbekendheid van de Drentse KEI te vergroten. “Er is een urgentie om de Drentse initiatieven er beter bij te betrekken en om een heleboel van die initiatieven wakker te schudden, om ze beter te faciliteren en om beter te communiceren. Driekwart van de initiatieven zijn nauwelijks actief en die moet je erbij betrekken. Het is de taak van de KEI om er een sterk collectief van te maken.”

De ideale rol van de Drentse KEI zou zijn dat de KEI intermediair is tussen de coöperaties en de decentrale overheden. Daarnaast is het ook van belang dat de Drentse KEI over veel kennis bezit. Een voorbeeld hiervan

is een postcoderoosproject dat door Energivooperatie NoordseVeld is gestart. “Dat hebben ze helemaal zelf gedaan, want er was nog niemand anders. De KEI had er ook nog geen ervaring mee.” Achteraf had Richard de rol van het vorige bestuur in die situatie graag anders gezien: “De KEI had hier een actieve rol in moeten spelen. Het was een prachtig initiatief van EC NoordseVeld en dat had de koepel moeten ondersteunen door bijvoorbeeld kennis via de GrEK en Ús Koöperaasje te verkrijgen. Dan nemen we de rol van intermediair tussen de coöperaties in.” Het voordeel van een koepel is dat een tweede coöperatie die een dergelijk project wil starten, het wiel niet opnieuw uit hoeft te vinden. “De KEI heeft dan de expertise, de “know how” om deze coöperatie te helpen. Bovendien leveren dergelijke projecten weer nieuwe deelnemers en klanten op, waarmee we de lokale energietransitie kunnen versnellen. Iedereen is nog steeds het wiel aan het uitvinden. De KEI dient daar een rol in te vervullen.” Het nieuwe bestuur is voornemens de KEI beter op de kaart te zetten en de rol van intermediair steviger te vervullen.

Groene Kerk Assen

Ds. Harry Harmsen

De werkgroep die zich bezighoudt met duurzaamheid en Fairtrade is in 2009 ontstaan. Sinds 2013 mag een van de vijf kerkgebouwen van de protestantse gemeente in Assen, de Opstandingskerk, zich “Groene Kerk” noemen. Aandacht voor het thema tijdens diensten, het organiseren van thema-avonden en deelname aan activiteiten als de klimaatloop, hebben hieraan bijgedragen. De kerk heeft een “milieuflat” voor het verzamelen en recyclen van materialen én wekt energie op met de 36 zonnepanelen die mede door de leden gefinancierd zijn. Ook bij de andere gebouwen, waaronder De Drieklank waar Harry (op de foto) dominee is, wordt gekeken of deze status te behalen is. Enkele kerken hebben inmiddels ook het label Fairtrade gekregen.

De activiteiten van de werkgroep zijn ontstaan uit de werkgroep “economie en geloof”; een gezamenlijke werkgroep van de gehele protestantse gemeente in Assen. De groep bestaat op papier uit 25 mensen, waarvan ongeveer 10 echt actief zijn. De werkgroep bestaat voor het merendeel uit mannen en komt ongeveer vijf keer per jaar bijeen.

De grootste uitdaging die Harry ziet, is om het thema duurzaamheid permanent op de agenda te houden. “In het begin waren er ideeën genoeg, maar op een gegeven moment zijn de ideeën op en heb je voor je gevoel alles gedaan naar de kerkelijke gemeente toe. Het nieuwe en spannende is er dan vanaf. Op dat moment moet je weer nieuwe dingen

proberen en er weer mensen bij betrekken. Dat vind ik wel lastig, om voortdurend de aandacht erbij te houden.”

Ondanks deze zorg, zijn er ideeën genoeg; van het plaatsen van zonnepanelen op geschikte daken van de andere kerken, tot het aanleggen van een moestuin en het leggen van contact met andere initiatieven, zoals met het duurzaamheidscentrum Assen. Inspiratie doen ze op door op bedrijfsbezoek te gaan bij organisaties die duurzaamheid in hun bedrijfsprocessen verwerkt hebben, bijvoorbeeld bij een boer, een woningcorporatie, bij het waterleidingbedrijf of bij Van der Valk in Assen. Hiernaast kunnen ze materiaal van Kerk in Actie gebruiken, bijvoorbeeld om een kerkdienst in te vullen.

De werkgroep heeft geen werkplan voor de komende tijd. “Aan de ene kant zou dat wel handig zijn, aan de andere kant hangt het samen met het informele karakter van de werkgroep. Uiteraard hangt het ook samen met dat we met vrijwilligers werken die ook andere verplichtingen hebben.” Het informele karakter beschouwt hij als een positief punt: “De sfeer is goed. Het informele karakter zorgt ervoor dat mensen er zin in houden.”

In de ideale wereld zou de kerk volgens Harry klimaatneutraal zijn. “Bovendien zou het gebruik van fossiele brandstoffen geminimaliseerd of eigenlijk het liefst de wereld uit moeten zijn.”

“We willen zelf een duurzame gemeenschap zijn en aan de buitenwereld laten zien dat dat belangrijk is. Vanuit het geloof laten zien hoe je omgaat met de schepping. Dat je een verantwoordelijkheid hebt en dat de schepping er niet is om uit te buiten. De schepping moet je op een duurzame manier kunnen doorgeven aan volgende generaties. Dit vereist zuinig zijn op de aarde en met fossiele grondstoffen, een bescheiden consumptie en een rechtvaardige verdeling. Dat is nogal wat hè? Je probeert je steentje bij te dragen.”

Ds. Bert Altena, voormalig predikant bij de Opstandingskerk en voorzitter van de werkgroep die zich bezighoudt met duurzaamheid.

“De aarde is voor mij heilig en hebben we in
bruikleen. Verwondering dat de wereld zo
prachtig mooi is; dat zie je elke keer weer als je op
vakantie bent. Die wereld helpen we naar de
knoppen. Zo laat je het toch niet achter aan je
kleinkinderen?”

Groene kerk Hoogeveen

Groene kerken is een landelijk initiatief van Kerk in Actie en Tear. Met het initiatief willen beide partijen kerken stimuleren om duurzamer te worden. Hiernaast streven ze naar het leggen van contacten tussen de kerken, zodat ze van elkaar kunnen leren en elkaar kunnen inspireren.

Om in aanmerking te komen voor de status “Groene Kerk”, dienen vijf veranderingen op het gebied van duurzaamheid blijvend doorgevoerd te zijn. Hierbij kan gedacht worden aan het vergroten van het bewustzijn m.b.t. duurzaamheid in de kerkelijke gemeente door het thema te verwerken in de diensten en activiteiten te organiseren. Ook kan gedacht worden aan duurzaam sparen en beleggen (hierbij worden de Triodos Bank en ASN als voorbeelden gegeven) en het investeren in microkredieten (Oikocredits of bij Tear). Uiteraard kan gedacht worden aan het verduurzamen van het kerkgebouw (isoleren, LED-verlichting, zonnepanelen) en aan het bewust inkopen van Fairtrade producten.

website: www.groenekerken.nl

Buurkracht Lariks-Zuid

Anneke Nicolai Brouwer

Anneke is zelf makelaar, maar vond het tóch lastig om aan goede informatie te komen over hoe ze haar woning het best kon isoleren. Vanuit deze interesse en de mogelijkheid die zij zag om haar kennis te delen, is ze samen met twee buurtgenoten een initiatief gestart in de wijk De Lariks in Assen.

“Ik ben gemotiveerd om een bijdrage te leveren aan energiebesparing, zodat je het milieu ontlast. Ik wil graag bereiken dat mensen meer bewust met energie omgaan. Via Christiaan Teule (Natuur en Milieufederatie Drenthe) zijn we in 2014 in contact gekomen met Buurkracht. Toen we met Buurkracht begonnen, hebben we geen doelen opgesteld. We hebben acties bedacht die we wilden uitvoeren en gaandeweg kwamen er steeds meer bij. Als een actie uitgerold is, dan starten we gewoon weer een nieuwe.”

De werkgroep heeft inmiddels meerdere avonden en acties georganiseerd. Tijdens een thema-avond, bijvoorbeeld over zonnepanelen of isolatie, nodigen ze een expert uit en bedrijven die zichzelf en hun producten kunnen presenteren. Ook wordt er altijd tijd ingeruimd voor bewoners om vragen te stellen aan de expert en de aanwezige bedrijven. De gemiddelde opkomst is 25 burens van de 300 waar ze zich op richten. De werkgroep is tevreden over deze opkomst. “We werken met een natuurlijke scheidslijn: De Lariks is een te grote wijk om in één keer op te pakken. Een deel van de huizen is gebouwd in de jaren 30 en 50 en een deel is zo’n 10

De Lariks-Zuid bespaart samen

De Lariks-Zuid is weer een stukje duurzamer. Met de isolatie- en zonnepanelenactie besparen buurtgenoten fors op hun energierekening. In totaal zijn er in 16 woningen 17 maatregelen genomen. Op 10 daken liggen nu zonnepanelen. En 7 keer is er dak-, vloer en/of spouwmuurisolatie uitgevoerd.

Gerine Meester: "Isolatie helpt ook om het bij warm weer lekker koel te houden in huis. Heb ik overtuigd."

Buurtecom: "Als we door de buurt fietsen maakt het ons trots om te zien hoeveel zonnepanelen er inmiddels overlaats zijn."

Buurtecom: "Door het enthousiasme in de buurt krijgen wij ook weer volop energie om nieuwe acties op te zetten."

Onze resultaten na deze 17 maatregelen zijn:

€ **7.719,-**
euro per jaar
bespaard

3,8
huishoudens per jaar
gecompenseerd voor
hun CO₂-uitstoot

23.289
kWh per jaar aan
stroom bespaard

3.634
m³ per jaar aan
aardgas bespaard

jaar geleden gebouwd. De laatste groep is meer geïnteresseerd in zonnepanelen en de eerste meer in isolatie.” De werkgroep probeert, doordat ze met meerdere huishoudens tegelijkertijd starten, staffelkorting bij de bedrijven te bedingen. Dit lukt goed. “Als je dan door de wijk loopt en ineens staan er allemaal auto’s van isolatiebedrijven en je ziet alle zonnepanelen liggen, dat is leuk om te zien.”

8.971,-

 euro per jaar
bespaard

24.802

 kWh per jaar aan
stroom bespaard

5.025

 m3 per jaar aan
aardgas bespaard

4.6

 huishoudens per
jaar
gecompenseerd
voor hun CO2-
uitstoot

De prestaties van buurkracht Lariks-Zuid, zie www.buurkracht.nl

Gemiddeld investeren de leden van de werkgroep ieder 5 uur per maand in het initiatief. “Echter, als er een actie aankomt, dan gaat er meer tijd in zitten. Om deelnemers voor de acties te werven, zetten we berichten op de buurtpagina van Buurkracht, flyeren we en hebben we in het verleden een persbericht opgesteld. De eerste keer hebben we ervoor gekozen om de flyers persoonlijk aan te bieden door bij alle huizen aan te bellen. Daardoor leer je de mensen wel kennen en dat leidt tot een hogere deelname. We hebben geluk dat we met z’n drieën zijn en dat we zin en tijd hebben om er energie in te steken. Je hoeft verder niet op bijval te rekenen. Je kunt wel vragen of mensen in de werkgroep willen gaan zitten, maar daar reageert niemand op. Gelukkig hebben we het ook niet nodig; we redden het prima”.

De werkgroep krijgt actieve ondersteuning van de buurtbegeleider van Buurkracht (Marjan Hendriks) en de Natuur en Milieufederatie (Christiaan Teule). Hiernaast is de gemeente bij het initiatief betrokken. Ze zijn bij de eerste bijeenkomst aanwezig geweest en dragen financieel bij aan de organisatie van een avond (locatie). “We hebben verder niets nodig, dus deze betrokkenheid is prima.”

“Succes is voor ons vooral dat mensen meedoen en blij zijn met onze acties. We zijn bovendien via Buurkracht gevraagd voor het tv-programma “Mijn huis verdient het”. Er zijn opnames geweest en dat was leuk om mee te maken! Zolang we acties kunnen bedenken, gaan we door.

Over een jaar hoop ik dat we een heleboel mensen bereikt hebben die met z’n allen een heleboel energie besparen. We hopen nog een tijd door te kunnen gaan, maar als je het op een gegeven moment niet meer weet, dan moet je stoppen.” Op de vraag wat ze hoopt dat over 5 jaar bereikt is, antwoord ze, lachend: “Oei, dat weet ik niet. Ik weet niet of we er dan nog zijn.”

WAT IS BUURKRACHT?

⚡ Samen met je buurt

- ⚡ Energie besparen
- ⚡ Gratis en niet-commercieel
- ⚡ Een initiatief van Enexis Holding N.V.

Conclusie en Toekomstplannen

In de afgelopen jaren zijn er meer dan 80 Lokale Energie Initiatieven in Drenthe gestart. Deze initiatieven zijn vrijwel allemaal in de afgelopen 10 jaar opgericht, waarbij de meerderheid zelfs de afgelopen 5 jaar is ontstaan. De redenen om een initiatief te starten zijn divers, maar bijna alle initiatiefnemers benoemen hun zorgen over de toekomst van de aarde en toekomstige generaties als belangrijke redenen.

Over het algemeen kan gesteld worden dat de Lokale Energie Initiatieven in Drenthe “matig” succesvol zijn. Een groot deel van de initiatieven kan als “slapend” worden beschouwd; bij deze initiatieven gebeurt al geruime tijd niets meer. De doelen die de initiatieven hebben opgesteld, worden in de meerderheid van de gevallen niet gehaald. Dit heeft, onder andere, te maken met het stellen van onduidelijke of onrealistische doelen. Daarnaast worden er door de initiatiefnemers veel teleurstellingen gerapporteerd; het is bijvoorbeeld lastig om mensen te vinden die als initiatiefnemer willen meewerken aan het initiatief en het aantal deelnemers dat zich aanmeldt voor de acties valt tegen. Of er teleurstellende gebeurtenissen plaatsvinden en hoe er met deze teleurstellingen wordt omgegaan, blijken belangrijke factoren te zijn in het succes van het initiatief. Na een teleurstellende gebeurtenis wordt er vaak een afweging gemaakt of het initiatief wordt doorgezet of niet. Het gebrek aan medestanders zorgt er dan vaak voor dat het initiatief “doodbloedt”.

Ook het kunnen financieren van de plannen en het al dan niet weten hoe dat moet, is belangrijk. Vrijwel alle initiatiefnemers noemen het gebrek aan (het zien van) financieringsmogelijkheden als een struikelblok.

Sommige initiatieven in Drenthe blijken relatief succesvol te zijn. Deze initiatieven weten hun projecten te bekostigen, voldoende medestanders te mobiliseren en realiseren hun plannen. Wat opvallend is, is dat deze initiatieven vaak samenwerken met andere partijen, bijvoorbeeld andere initiatieven, overheden of ondersteunende partijen. Dit wijst op het belang van een goed sociaal netwerk, waarin kennis en ervaringen geborgd en gedeeld kunnen worden, zodat nieuwe en bestaande initiatieven er gebruik van kunnen maken.

Over het algemeen valt het op dat initiatieven vergelijkbaar zijn met startups wat betreft hun ontwikkeling. Professionalisering van de initiatieven lijkt in deze fase dan ook verstandig. Hoewel lokale initiatieven niet happig zijn op doelen stellen en plannen concretiseren, zou het doorlopen van de stappen die leiden tot een businessplan kunnen helpen bij het succesvol realiseren van hun plannen. Bovendien blijkt uit het onderzoek dat veel onderwerpen waar initiatieven over struikelen, onderdelen uit een businessplan zijn (communicatie, marketing, het opstellen van een business case, etc.). Hierbij kan de Energiewerkplaats Drenthe helpen.

Energiewerkplaats Drenthe

Vanwege het belang van het ondersteunende netwerk, hebben enkele partijen (kernspelers en ondersteunende partijen) de krachten gebundeld en de Energiewerkplaats Drenthe opgericht. De oprichting vond op 4 juli jl. plaats. De Energiewerkplaats is een samenwerkingsverband van vijf partijen: de Natuur en Milieufederatie Drenthe, de Drentse KEI, Buurkracht, SEN (Samen Energie Neutraal) en de Hanzehogeschool Groningen (Duurzaam gedrag, Kenniscentrum Energie). De expertise en ervaring van de verschillende partners worden in de Energiewerkplaats gebundeld. Het doel van het oprichten van een werkplaats is om de lokale energietransitie te versnellen door lokale initiatieven te stimuleren en te ondersteunen. Lokale Initiatieven kunnen met vragen terecht bij de werkplaats, waarna gekeken wordt welke expertise nodig is om de vraag te beantwoorden. De juiste partner(s) kunnen de vragen vervolgens oppakken.

Toekomstplannen

Verwacht wordt dat de lokale energietransitie verder vormgegeven zal worden om klimaatdoelstellingen te kunnen behalen. Het slagen van de transitie is wat betreft duurzame initiatieven geheel afhankelijk van de lokale bevolking. Lokale duurzame initiatieven hebben vooral bestaansrecht als ze een bijdrage leveren aan het behalen van klimaatdoelstellingen en/of wanneer ze een aanzienlijk deel van de bevolking representeren. Eer dat het geval is, dient er behoorlijk geïnvesteerd te worden, zowel door de initiatieven zelf als door ondersteunende partijen, in de professionalisering van de initiatieven. Hieronder valt, niet in de laatste plaats, het verkrijgen van voldoende medestanders.

De komende jaren zal het Kenniscentrum Energie, als partner in de Energiewerkplaats Drenthe, de Lokale Energie Initiatieven nauwkeurig blijven volgen met als doel ze, waar mogelijk, te versterken. Onderzoekers brengen bijvoorbeeld knelpunten in kaart, testen mogelijke oplossingen en dragen bij aan het borgen en verspreiden van kennis en vaardigheden die in het netwerk kunnen leiden tot succes.

Voortbordurend op de resultaten van dit onderzoek is het promotietraject VINDI (Van Initiatief naar Duurzame Impact) gestart. Samen met de partners in de Energiewerkplaats Drenthe zal middels praktijkgericht onderzoek gezocht worden naar de beste manier(en) om initiatieven te ondersteunen. Door onderzoek te doen naar de aanpak en nieuwe methoden daarin te ontwikkelen en te testen, kan een betere, “evidence based”, aanpak ontwikkeld worden waarvan niet alleen nieuwe, maar zeker ook de bestaande initiatieven kunnen profiteren.

share your talent. move the world.